

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Digitaalisten kirjastopalveluiden saavutettavuus ja julkisen hallinnon verkkosivujen saavutettavuusdirektiivi

Informaatiotutkimuksenpäivät 4.11.2016

Markus Rahkola

Sisältö

- Saavutettavuusdirektiivi
- Digitaalisten kirjastopalveluiden saavutettavuus

Julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuusdirektiivi

Saavutettavuusdirektiivin tausta ja tavoitteet

- Tausta
 - Euroopan sähköisen hallinnon toimintasuunnitelma 2011– 2015 ja 2016-2020, Euroopan digitaalistrategia, Euroopan vammaisstrategia 2012 – 2020
 - Euroopan ohjelmien tuki (7. PO 2007 – 2013)
 - YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus
- Tavoitteet
 - Yhdenvertaisuus: Edistää kaikkien mahdollisuutta toimia täysivertaisesti digitalisoituvassa yhteiskunnassa
 - Luoda saavutettavuuden markkinat: Yhdenmukaiset minimitason vaatimukset julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuudelle
 - Parantaa digitaalisten palveluiden laatua
- Suomen kannalta direktiivin tavoitteet ovat tavoiteltavia ja tukevat käynnissä olevaa julkisen hallinnon digitalisaatiota
 - Direktiivin hyödyt tulevat kaikille käyttäjille parempia palveluina

Soveltamisalaan kuuluvat verkkopalvelut ja – sisällöt kirjastojen kannalta

- Lähtökohtaisesti soveltamisalaan kuuluvat kaikki yleisölle avoimet julkisen hallinnon verkkopalvelut ja -sisällöt, myös mobiilipalvelut sekä intranetit ja extranetit
- Soveltamisalaan ei kuulu arkistoluonteiset palvelut, jos ne eivät sisällä hallinnolliseen prosessiin tarvittavia tietoja
- Lähtökohtaisesti soveltamisalaan kuuluvat kaikki julkisen hallinnon verkkopalveluiden sisällöt, myös mobiilipalvelut
- Soveltamisalaan eivät kuulu
 - AV-materiaali (prerecorded time-based media), joka on nauhoitettu ennen 10.1aia; artikkelissa määriteltyä päivämäärää (ei vielä määritelty)
 - Suorat lähetykset
 - Paitsi jos ne ovat saatavilla verkosta esityksen jälkeen tai ne julkaistaan uudelleen nauhoitettuina, tulee olla saavutettavia ilman aiheetonta viivystä
 - Terveyttä, hyvinvointia tai turvallisuutta koskevat lähetykset tulee priorisoida ja julkaista viimeistään 14 vuorokautta esityksen jälkeen
 - Kulttuuriperintöaineistot, joita ei voida tehdä täysin saavutettavaksi

Direktiivin sisältö: tekninen kriteeristö

- Vaatimukset koskevat havaittavuutta, käyttökelpoisuutta, ymmärrettävyyttä, toimintavarmuutta
- EN 301 549 v1.1.2 (2015-04) määrittää minimitason tekniset vaatimukset, kunnes harmonisoidut säädökset saadaan tehtyä
 - Käytännössä noudattaa pitkälti WCAG 2.0 –kriteeristöä
 - Harmonisoitujen säädösten tekemiseen aikaa 2 vuotta direktiivin voimaantulosta
- Komissiolla valta antaa toimeenpanosäädöksiä tarkemmista teknisistä vaatimuksista, jos harmonisoituja säädöksiä ei saada julkaistua 2 vuoden kuluessa direktiivin hyväksymisestä
- Komissiolla valta antaa delegoituja säädöksiä vain kriteeristön ajantasaisuuden varmistamiseksi

Direktiivin sisältö: toimeenpanon keinot sekä kohtuuton taakka

- Jäsenmaiden tulee varmistaa, että soveltamisalaan kuuluvissa verkko- ja mobiilipalveluissa on saatavilla säännöllisesti päivitetty, selkeä ja ymmärrettävä saavutettavuusilmoitus
- Jäsenmaiden vastuulla on edistää saavuttavuuden toteutumista, yleistä tietoisuutta ja mahdollistaa esimerkiksi saavutettavuuden koulutusta
- Jäsenmaiden tulee ilmoittaa taho, joka vastaa direktiivin mukaisten vaatimusten toimeenpanon seurannasta ja jonne voi valittaa, jos palvelut eivät täytä vaatimuksia
- Jäsenmaiden tulee huolehtia, että soveltamisalaan kuuluvat organisaatiot toteuttavat direktiiviä siihen laajuuteen ettei se aiheuta palvelua tuottavalle organisaatiolle kohtuutonta taakkaa
 - Jos organisaatio on todennut saavutettavuuden toteuttamisen aiheuttavan kohtuuttoman taakan sen toiminnalle, sen tulee tehdä tästä ilmoitus (artikla 6)

Direktiivin sisältö: arviointi ja seuranta

- Jäsenmaiden tulee säännöllisesti seurata saavutettavuuden toteutumista
- Ensimmäinen raportointi viiden vuoden (2+3 vuotta) kuluttua direktiivin voimaantulosta
- Raportit julkaista saavutettavassa muodossa
- Komissiolta tarkemmat toimeenpano-ohjeet mittaamisen suorittamiseen kaksi vuotta direktiivin voimaantulosta
- Komission avuksi perustetaan jäsenmaiden edustajista koottu komitea
- Direktiivin toiminta arvioidaan 66 kuukautta voimaantulon jälkeen

Voimaantulo ja kansallinen toimeenpano

- Direktiivi hyväksyttiin Euroopan Parlamentissa 26.10.2016
- Voimaan 21 päivän kuluttua virallisessa lehdessä julkaisusta
- Kansalliset toimeenpanotoimet tulee ilmoittaa komissiolle 21 kuukautta direktiivin voimaantulosta
- Sovelletaan
 - Uusiin verkkopalveluihin 33 kuukautta voimaantulon jälkeen
 - Vanhoihin verkkopalveluihin 45 kuukautta voimaantulon jälkeen
 - Mobiilipalveluihin 55 kuukautta voimaantulon jälkeen
- Kansallinen toimeenpano käynnistymässä
 - Valtiovarainministeriön vastuulla
 - Avoin valmistelu
- Tavoitteena saada aikaan toiminnallinen saavutettavuus teknisen saavutettavuuden lisäksi

Esteettömyys- ja saavutettavuusdirektiivien kokonaisuus

SAAVUTETTAVUUSDIREKTIIVI

- Julkisen hallinnon verkkosivujen saavutettavuus
 - Koskee julkisen sektorin tai julkiselle rahoituksella toimivien organisaatioiden verkkopalveluita
 - Ei ota kantaa päätelaitteisiin tai niiden esteettömyyteen
 - Määrittää tekniset vähimmäisvaatimukset saavutettavuudelle
 - Määrittää valvonta- ja raportointikäytännöt

ESTEETTÖMYYSKÄYTTÖSÄÄNTÖJÄ (EAA)

- Tuotteiden ja palveluiden esteettömyys
 - Säätelee EU-alueella myytävien tuotteiden ja palveluiden esteettömyyttä
 - Koskee myös laitteita, joilla palveluita käytetään, esim. lippuautomaatit
 - Ei määrittele teknistä kriteeristöä esteettömyydelle, vaan toiminnalliset esteettömyysvaatimukset
 - Koskee yksityistä ja julkista sektoria

Digitaalisten kirjastopalveluiden saavutettavuus

Digitaalisten kirjastopalveluiden saavutettavuus

- Kirjastopalveluilla haastava palveluvaatimus
 - Vähemmän resursseja ja enemmän vaatimuksia
- Digitaalisten aineistojen ja niiden saavutettavuuden merkitys tulee kasvamaan
- Kirjastojen verkkopalvelut kuuluvat saavutettavuusdirektiivin soveltamisalaan, mutta aineistoihin saatetaan soveltaa esteettömyysdirektiiviä
 - Asiakkaan palvelukokemuksen hallinta saavutettavuuden osalta toteuttava esimerkiksi hankintakriteeristöjen kautta (saavutettavuus osaksi aineistojen hankintakriteeristöä)
 - Sovelletaanko kirjastojen lainausautomaatteihin esteettömyysdirektiiviä?
- Palveluiden tulee täyttää toiminnallinen saavutettavuus
- Toteuttaako saavutettavuusdirektiivi sille asetetut tavoitteet kirjastopalveluissa?
 - Digitaalisten kirjastoaineistojen tekninen ja toiminnallinen saavutettavuus
 - Keinoälyyn liittyvät palvelut?
- Edellyttää tilojen, palvelurajapintojen ja aineistojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä näiden yhdenmukaistamista
 - Esteettömät tilat ja fyysiset aineistot
 - Saavutettavat digitaaliset aineistot
 - Jatkovaa muutokseen vastaaminen
- Mikä on oikea keino varmistaa palveluiden saavutettavuuden toteutuminen muutoksessa?

Kirjastopalveluiden muutosvoimia

- Digitaalinen sosiaalisuus ja palvelutuotanto
 - Asiakkaat elävät digitaalista arkea
 - Jakamistalous
 - 24/7/365 palveluaika (itsepalvelukirjastot)
- Kaiken internet
- Robotisaatio
 - Logistiikka
 - Palvelurobotisaatio
- Keinoälypalvelut
 - Tiedonhaku
 - Tiedonmäärä kasvaa valtavaa vauhtia
- Laajennettu todellisuus
 - Virtuaaliset tilat, tarinat ja aineistot → kuinka pitkään kirjoja luetaan itse vai koetaanko ne virtuaalisessa todellisuudessa?
- Kirjojen merkitys kulttuuriperintönä → kirjastot ”käyttömuseoina”

Kirjastopalveluiden muutosvoimia

- Minkälaisia kirjastopalveluita käytämme 5 tai 10 vuoden päästä?
 - Fyysinen vs. virtuaalinen?
 - Kuinka paljon fyysistä kirjastotilaa todella tarvitaan? Oikeutus tilan tarpeelle?
 - Muuttuuko kirjastojen rooli vielä nykyistä enemmän tiedonhaunkoulutukseen, välinelainaukseen ja sosiaaliseen olohuoneeseen aineistolainauksen muuttuessa täysin digitaaliseksi?
- Kirjastojen rooli kaikille avoimen digitaalisen yhteiskunnan palveluiden käyttöpaikkana
 - Palveluiden käyttövälineet, avustus ja koulutus
 - Aineistojen löydettävyyden, ymmärrettävyyden ja tiedon käytettävyyden edistäminen
 - Fyysisesti ja virtuaalisesti
- Maakuntaudistus
 - Kunnan sivistystehtävän painoarvon nousu maakuntaudistuksen myötä

Kirjastopalveluiden mahdollisuudet

- Kirjastot ovat olleet digitaalisten palveluiden osalta monessa suhteessa edelläkävijöitä
 - Taskukirjasto: mobiili kirjastokortti, kaverilainat...
 - Muuntautumiskyky
- Tiedonhankinnan ja -seulonnan osaaminen korostuu informaatiomäärän kasvaessa
 - Keinoälyn ja robottien hyödyntäminen on pakko → Kirjaston käyttörajapinta olla robotti, joka hakee, lainaa ja lukee/esittää → Virtuaaliset tarinat keinoälyn esittäminä
- Osaamisen ja tiedon avoin jakaminen on edellytys kansalliselle kehitykselle ja pärjäämiselle globaalissa kilpailussa
- Kirjastojen rooli suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin vaalijana
- Merkitys ihmisten arjessa!

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Lisätietoja:

Markus Rahkola

02955 30139

Sähköposti @vm.fi

